

Overdenking op zondag 14 augustus 2022, Deuteronomium 1 vers 5 – 18, Prinsenhoeve

Lieve mensen, gemeente, zusters en broeders,

Zoals jullie inmiddels allemaal weten ga ik over een week of zes met emeritaat.

Deze weken kijk ik dan ook automatisch veel terug op mijn werkzame leven.

En tegelijk kijk ik vooruit naar wat komen gaat.

En het valt mij en ons zo toe dat het Bijbelboek Deuteronomium hetzelfde doet.

Mozes blik in een hele serie redevoeringen uitgebreid terug op wat geweest is.

En hij kijkt ook vooruit naar wat voor het volk komen gaat.

Ook Mozes gaat als het ware met emeritaat.

En ik denk dat het heel menselijk is dat je, als je ouder wordt en je gaat een nieuwe fase van je leven in, dat je dan vanzelf terugkijkt op wat het leven je heeft gebracht.

Maar ook vooruit blik naar wat komen gaat en hoe je dat moet gaan doen.

Ik voel net als Mozes dat ik eigenlijk nog heel veel zou willen zeggen over de kerk.

Ik heb meer dan 40 jaar gewerkt in een kerk die gaandeweg terrein verloor in de samenleving.

Ik heb honderden plannen meegemaakt om het tij te keren.

Maar, eerlijk is eerlijk, het heeft allemaal niet veel opgeleverd.

De kerken krimpen nog steeds en zijn behoorlijk vergrijsd.

En dus is het maar zeer de vraag welke adviezen je als predikant nog aan je gemeente zou kunnen geven.

En eigenlijk geldt dat niet alleen voor de kerk, maar ook voor de hele samenleving.

Velen kijken met mij met grote zorg naar hoe onze wereld meer en meer verhard en verdeeld raakt.

En dan heb ik het niet alleen over die vreselijke oorlog in Oekraïne, maar ook over de crisis in ons eigen land.

De boerenacties laten zien hoe groot de frustratie is en de verdeeldheid.

De Coronacrisis bracht veel verdeeldheid, maar ook de toeslagenaffaire en situatie in Groningen.

Onze Tweede Kamer telt inmiddels 20 verschillende politieke partijen.

En op veel plaatsen is het vertrouwen in elkaar en in de mensen die leiding geven totaal verdwenen.

Dat speelt in hoge mate in de samenleving, maar ook in de kerken.

En juist op dit punt is onze Bijbellezing vanochtend buitengewoon interessant.

Mozes begint zijn serie lessen aan het hele volk met een belangrijk statement over 'rechtvaardigheid'.

Natuurlijk, eerst roept hij in herinnering dat God het land Kanaän aan Israël heeft geschonken.

Dat was ten tijde van Abraham, Isaac en Jacob.

Het is een misverstand dat de Kanaänieten daar altijd gewoond zouden hebben.

Ook zij hebben ooit het land veroverd en in bezit genomen.

En vervolgens staat Mozes stil bij het feit dat het volk enorm is gegroeid.

Ze zijn inmiddels zo talrijk als de sterren aan de hemel.

En doordat er steeds meer mensen kwamen, groeiden ook de conflicten en geschillen.

Dat is een logisch gevolg van een grote bevolkingsgroei.

Wij leven inmiddels met bijna 8 miljard mensen op deze aarde.

En dus is er steeds meer vervuiling van het milieu, maar ook schaarste aan voedsel.

En meer mensen betekenen ook meer conflicten.

Dat hoort bij het leven.

Zo was het ook onder het volk Israël in de woestijn.

En dus had Mozes, die bijna burn out raakte, op advies van zijn schoonvader hulp ingeroepen.

Hij had uit elke stam wijze en ervaren mensen aangesteld die mee leiding moesten geven.

Het Hebreeuws gebruikt twee woorden voor deze mensen.

Het eerste is wijsheid en het tweede is ervaring.

Wijsheid heeft te maken met studie en kennis van zaken.

En ervaring betekent dat iemand inmiddels al veel in het leven heeft meegemaakt.

We hebben het dan dus over een wat ouder iemand.

Het is belangrijk om die twee criteria altijd in je achterhoofd te hebben bij conflicten en geschillen.

En vervolgens noemt Mozes een aantal criteria op waar de rechters zich aan vast moeten houden.

Allereerst: hoor beide partijen!

En horen betekent dat je echt de tijd neemt om te luisteren naar de ander.

Dat je als het ware in iemands huid kruipt om zo te leren begrijpen wat er speelt.

Het Hebreeuwse woord voor 'horen' is een intensieve vorm van horen wat er gezegd wordt.

En Mozes voegt daar nog voor de zekerheid aan toe dat je geen onderscheid mag maken,

tussen een landgenoot en een vreemdeling, tussen een rijke en een arme.

Rechtspreken en mensen horen doe je zonder aanzien des persoons.

En buitengewoon actueel zegt Mozes ook nog, dat je je door niemand bang moet laten maken.

Mensen doen er soms van alles aan om hun zin te krijgen.

Het is dan ook ernstig als politici of rechters of advocaten bedreigd worden.

Als protesterende mensen zich verzamelen bij je huis en je gezin bedreigen.

En het is moeilijk om, als je bang wordt, nog onafhankelijk te blijven.

Tegelijk laat zo'n tekst ook zien dat er niks nieuws onder de zon is vandaag.

Ook in vroeger tijden probeerden mensen door angst te zaaien hun zin te krijgen.

En hier gaat Mozes over op een bijzonder niveau, want hij zegt:

Laat u door niemand bang maken, want u spreekt recht namens God.

Daarmee onderstreept hij de enorme verantwoordelijkheid die een rechter krijgt.

Je spreekt recht namens God zelf.

En bij al deze instructies en aanwijzingen valt vanzelfsprekend ook het kernwoord: rechtvaardig!

De uitspraak van een rechter moet altijd 'rechtvaardig' zijn.

En met dat woord is er iets bijzonder aan de hand.

Want in het Hebreeuws staat hier het woord 'tsedek' en dat woord kun je eigenlijk niet goed vertalen.

Hier staat in de tekst 'rechtvaardig',

maar je kunt het ook vertalen met 'gerechtigheid' of 'vrijgevigheid'.

En er klinkt zelfs het woord 'genade' in door.

Jezus gebruikt dit woord ook in de Bergrede.

Hij zegt daar:

*als jullie **gerechtigheid** niet groter is dan die van de schriftgeleerden en de farizeeën, zullen jullie zeker het koninkrijk van de hemel niet binnengaan.*

Dat klinkt nogal fors en dat vraagt veel van een mens.

Maar door dit zo aan te zetten onderstreept Jezus de Thora en de Profeten.

Zo hoor je dat ook in het begin.

Denk niet dat Ik gekomen ben om de Thora of de Profeten af te schaffen.

Ik ben niet gekomen om ze af te schaffen, maar om ze tot vervulling te brengen.

Tot vervulling brengen betekent letterlijk ze vast en zeker maken.

Er zijn christenen die menen dat vervullen 'opheffen' betekent, in de zin van 'niet meer nodig'.

Maar dat klopt echt niet.

En hier hoor je terug dat Jezus, net als Mozes, een dikke streep zet onder het woord 'gerechtigheid'.

Daarbij is het essentieel dat het Hebreeuwse woord **tsedek** zowel 'rechtvaardig' betekent als 'genade'.

En daar ligt, vind ik, voor ons vandaag een hele mooie en bijzondere boodschap.

Bij alle conflicten die er zijn en geschillen moet er aan ieder mens recht gedaan worden.

En 'goed' is 'goed' en 'fout' is 'fout'.

Rechtvaardig betekent niet dat je van alle kanten iets kunt bekijken en dat er geen oordeel mogelijk is.

Er zijn wetten en regels en omgangsvormen die door iedereen gerespecteerd dienen te worden.

Wie een overtreding begaat zal daarvoor gestraft worden.

Gestraft in verhouding tot de overtreding die is begaan.

Dat is absoluut noodzakelijk in elke maatschappij.

Maar daarnaast moet je ook als rechter menselijk factoren wegen.

Genade, compassie hoort ook bij recht.

Een bijzonder voorbeeld, wat dicht bij mijn hart ligt, zijn de 'rechtvaardigen onder de volken'.

Het grote holocaust memorial in Jeruzalem eert de mensen die Joden hebben verborgen.

Ze kregen de titel van 'tsadik', afgeleid van het woord 'tsedek', rechtvaardige onder de volken.

Deze mensen hielden zich juist niet aan de wet ten tijde van de 2^e WO,

maar ze toonden compassie met onze joodse landgenoten.

De Staat Israël heeft zo ons kernwoord van vanochtend een bijzondere plek gegeven.

Daarmee onderstrepen ze de eerste samenvattende les van Mozes aan het volk, kort voor zijn terugtrekken.

En ze maken zichtbaar met wat Jezus bedoelde met 'gerechtigheid'.

En daarom hoop ik dat juist dit begrip ons vandaag kan helpen en redden uit alle verdeeldheid.

En ik geloof vast en zeker dat het toepassen van de regels die hier genoemd worden,

dat die het vertrouwen weer langzaam zouden kunnen herstellen.

Een politiek besluit over welk onderwerp dan ook moet 'rechtvaardig' zijn.

Daarin moet meeklinken dat er recht wordt gedaan en dat dit gerechtigheid is,

maar ook dat er compassie is en meeleven met degene die wordt getroffen.

En daarom geloof ik ook in een kerk die voortdurend opkomt voor deze waarden in de samenleving.

En die zelf het goede voorbeeld geeft.

Heeft dat alles ook nog iets met geloof te maken en met God?

De tekst zegt het eenvoudig en simpel: jullie spreken recht namens God.

En Jezus verbindt het in de Bergrede met het Koninkrijk der Hemelen.

Geloven heeft voor velen vooral te maken met dogma's en geloofsbelijdenissen.

Wel dat komt volgende week aan de orde.

Maar het eerste waar het geloof op steunt is op ethiek en moraal.

Wees een eerlijk en betrouwbaar mens.

Doe wat recht is, maar wees ook bewogen en betrokken met je hart.

Het geloof kan zo een beter mens van je maken.

En een mens is nooit te oud om te leren.

Iemand vroeg me nog naar mijn bucketlist voor na mijn emeritaat.

En je hebt dan de neiging om allerlei dingen te gaan opnoemen die je nog graag zou willen doen.

Ach, en natuurlijk zijn die er ook.

Maar de boodschap van Mozes en Jezus vanochtend laat een hele andere bucketlist zien.

Een lijst waarbij jij een rechtvaardige, vrijgevege en met compassie bewogen mens zal zijn.

En het is goed om je daardoor te laten leiden.

Amen.